

BO‘LAJAK PEDOGOGLARDA REFLEKSIV SIFATLARINI INNOVATSION YONDOSHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI.*Berdaliyeva Sevara Damirovna**ALFRAGANUS UNIVERSITY**Pedagogika va Psixologiya**kafedra o'qituvchisi**Berdaliyeva Sevara Damirovna**Email: sevaraberdialieva243@gmail.com***ANNOTATSIYA**

Pedagogik faoliyatda refleksiya [qandaydir kasbiy muammoni](#) fikriy tahlil qilish jarayoni sifatida e'tirof etiladi. Buning natijasida anglangan muammoning mohiyatini shaxsan talqin qilish va uni hal qilishning yangi istiqbollarini ochish ko'zga tashlanadi. Refleksiya o'qituvchining o'z-o'zini kasbiy takomillashtirish va o'zini-o'zi amalga oshirishning psixologik mexanizmini egallashini o'z ichiga oladi, bu o'qituvchining analitik pozitsiyasini egallash qobiliyatida namoyon bo'ladi. Pedagogik psixologiyada "pedagogik aks ettirish" o'qituvchining o'z faoliyatiga va uning sub'ekti sifatida o'ziga nisbatan faol tadqiqot pozitsiyasiga kirishi, tanqidiy tahlil qilish, tushunish uchun qobiliyatida namoyon bo'ladigan murakkab psixologik hodisa sifatida tushuniladi va uning talaba shaxsini rivojlantirishdagi samaradorligini baholash

TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF REFLEXIVE QUALITIES IN FUTURE PEDOGGERS ON THE BASIS OF AN INNOVATIVE APPROACH**ABSTRACT**

In pedagogical activity, reflection is recognized as the process of a thought analysis of some kind of professional problem. As a result of this, it is visible to personally interpret the essence of the perceived problem and reveal new prospects for its solution. Reflection involves the teacher's acquisition of a psychological mechanism of self-professional improvement and self-realization, which is manifested in the teacher's ability to take an analytical position. In pedagogical psychology, "pedagogical reflection" is understood as a complex psychological phenomenon that manifests itself in the teacher's ability to enter an active research position in relation to his activities and as a subject, to critically analyze, understand, and assess its effectiveness in the development of the student's personality

Kalit soʻzlar: refleksiv tafakkur, reflektiv oʻqitish, motivatsiya, refleksiv taʼlim, refleksli fikrlash, tamoyil, vosita, ilmiylik, refleksiv qobiliyat, tanqidiy, yordam, faoliyat, bahs-munozara, interfaol metod, innovatsion texnologiya.

KIRISH

Oʻzbekiston Respublikasi taʼlim mazmunini modernizatsiyalash munosabati bilan oliy taʼlim muassasalarida talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlash boʻyicha ishlar birmuncha jonlandi. 2017 yilda qabul kilingan «Oliy maʼlumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlari ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida»gi qaror kasbiy oliy taʼlimni oʻzgarib borayotgan jamiyat va mehnat bozori ehtiyojlariga tez moslashishga yordam beruvchi yangi taʼlimiy texnologiyalarni, jumladan, distansion, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy qilish va ulardan samarali foydalanishning zarurligi qayd etilgan.

Lugʻaviy jihatdan “refleksiya” tushunchasi (lot. “reflexio” – “ortga nazar solish”) – sub’ekt tomonidan oʻzining ichki psixologik harakati va holati anglashi sanaladi. Refleksiyaning maqsadi – yodga olish, faoliyatning asosiy tarkibiy qismlari: uning mazmunini, turlarini vositalarini, muammolarini, hal qilish yoʻllarini, olingan natijalarni aniqlash va anglashdan iborat. Shunga koʻra, refleksiya istiqboldagi ish maqsadini aniqlash, oʻzi tanlangan yoʻlni tahlil asosida qayta koʻrib chiqishga imkoniyat yaratadi. Boshqacha aytganda, refleksiya mutaxassisning tajribasi, oʻz-oʻzini anglashi hamda kasbiy tafakkur vositasi. Falsafa, psixologiya, pedagogika hamda boshqaruv nazariyasining predmeti boʻlgan refleksiya tushunchasi umumiy jihatdan olganda – shaxsning oʻz xatti-harakatlari, faoliyati yuzasidan mushohada qilishi, oʻz-oʻzini kuzatishi, oʻz-oʻzini anglashi demakdir. Shunga koʻra har bir shaxs, har bir mutaxassisning oʻz-oʻziga beradigan bahosi asosini refleksiya tashkil etadi. Pedagogik faoliyatda refleksiya qandaydir kasbiy muammoni fikriy tahlil qilish jarayoni sifatida eʼtirof etiladi. Buning natijasida anglangan muammoning mohiyatini shaxsan talqin qilish va uni hal qilishning yangi istiqbollari ochish koʻzga tashlanadi. Refleksiya oʻqituvchining oʻz-oʻzini kasbiy takomillashtirish va oʻzini-oʻzi amalga oshirishning psixologik mexanizmini egallashini oʻz ichiga oladi, bu oʻqituvchining analitik pozitsiyasini egallash qobiliyatida namoyon boʻladi. Pedagogik psixologiyada “pedagogik aks ettirish” oʻqituvchining oʻz faoliyatiga va uning sub’ekti sifatida oʻziga nisbatan faol tadqiqot pozitsiyasiga kirishi, tanqidiy tahlil qilish, tushunish uchun qobiliyatida namoyon boʻladigan murakkab psixologik hodisa sifatida tushuniladi va uning talaba shaxsini rivojlantirishdagi samaradorligini baholash. 1. Intellectual refleksiya kasbiy faoliyatda faol ravishda tadqiqotlarni olib borish, bu jarayonda tadqiqot faoliyatining mazmunini, bosqichlari va natijalarini tahlil qilish, muayyan xulosaga kelish va ularning samaradorligini baholashni

1. Intellektual refleksiya kasbiy faoliyatda faol ravishda tadqiqotlarni olib borish, bu jarayonda tadqiqot faoliyatining mazmunini, bosqichlari va natijalarini tahlil qilish, muayyan xulosaga kelish va ularning samaradorligini baholashni ifodalaydi.
2. Kooperativ refleksiya pedagogik hamkorlikka asoslangan faoliyatni tashkil etish, jamoaviy faoliyatni loyihalashtirish, pedagogik muhit ishtirokchilarining birgalikdagi harakatlari yuzasidan kelishib olish kabi holatlarni tavsiflaydi.
3. [Sotsial-pertseptiv refleksiya](#) o'qituvchilar tomonidan pedagogik va kasbiy hamkorlik sub'ektlari faoliyati mohiyatini anglashdan iborat bo'lib, uning yordamida o'qituvchilar tegishli yo'nalishdagi faoliyat yuzasidan muayyan xulosalarga kelish, birgalikdagi faoliyat jarayonida shakllangan bolalar, hamkasblar to'g'risidagi o'z qarashlari va fikrlarini qayta ko'rib [chiqishni anglatadi](#)
3. Sotsial-pertseptiv refleksiya o'qituvchilar tomonidan pedagogik va kasbiy hamkorlik sub'ektlari faoliyati mohiyatini anglashdan iborat bo'lib, uning yordamida o'qituvchilar tegishli yo'nalishdagi faoliyat yuzasidan muayyan xulosalarga kelish, birgalikdagi faoliyat jarayonida shakllangan bolalar, hamkasblar to'g'risidagi o'z qarashlari va fikrlarini qayta ko'rib chiqishni anglatadi
4. [Shaxsiy refleksiya](#) o'zining ong darajasini, faoliyatini, atrofdagilar bilan muloqoti mazmunini, o'ziga hamda boshqalarga bo'lgan munosabatini, shuningdek, o'zi tomonidan bajariladigan faoliyat mazmunini tahlil qilish anglashni ifodalaydi.
4. Shaxsiy refleksiya o'zining ong darajasini, faoliyatini, atrofdagilar bilan muloqoti mazmunini, o'ziga hamda boshqalarga bo'lgan munosabatini, shuningdek, o'zi tomonidan bajariladigan faoliyat mazmunini tahlil qilish anglashni ifodalaydi.
5. Kommunikativ refleksiya o'qituvchi tomonidan uning atrofdagilar [tomonidan qabul qilinishi](#), baholanishi va unga boshqalarning munosabati yuzasidan xulosa chiqarish imkonini beradi.

A.A.Bizyaevaning qayd etishicha, pedagogik refleksiya deganda pedagogning o'z faoliyatiga nisbatan munosabatdagi tahliliy pozitsiyasini ifoda etuvchi murakkab psixologik holat tushuniladi. Muallif pedagogik refleksiyaning ikki darajani o'zida aks ettiruvchi kontseptual modelni ajratib ko'rsatadi: 1) umumiy daraja (ongda aks etuvchi konstruktorlik-irodaviy; motivatsion, bashoratlovchi jihatlar); 2) xususiy shaxsiy (o'qituvchining refleksiv vaziyatlarda o'z faoliyatidagi kasbiy-shaxsiy hamda shaxsiy-sub'ektiv sub'ektiv yo'nalishi)

Ko'p holatlarda kasbiy refleksiya o'z-o'zini tahlil sifatida qo'llaniladi. Zamonaviy pedagogikada esa refleksiya faoliyat va uning natijalarini tahlil qilish ekanligiga e'tibor qaratiladi. Shunga ko'ra refleksiya jarayonida muayyan xulosaga kelish, umumlashtirish, muqobillarini topish, [taqqoslash va baholash](#); qayg'urish, yodga olish; muammoni hal qilish ko'zga tashlanadi. I.N. Semenovning fikriga ko'ra, refleksiya – tajriba stereotiplari, innovatsion faoliyatga kirishishdagi ichki sharoitlar (yangi g'oyalarning tug'ilishi, yangi tajribaning orttirilishida ko'zga tashlanadigan

holatlar)ning o'zgarish jarayoni sanaladi. Refleksion o'qitishga innovatsion yondashish va refleksiv texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etishning psixologik jihatlari Yangi g'oyalar izlash bosqichi innovatsion pedagogika asoslari kursi bo'yicha axborot innovatsion sharoit yuzaga keltirish, maktab muammo va talablarini dolzarblashtirish, maqsad, yangilik yaratish g'oyalarini ifoda etish bo'yicha dastlabki ishlar, bo'lajak maktab sharoitini tasavvur etishdan iborat. Maqolada ta'lim jarayonida qo'llaniladigan refleksiv ta'lim texnologiyalarining mohiyati ko'rsatib o'tiladi. Yangilik kiritishni shakllantirish bosqichi yangilik kiritish ishlarini faol ravishda loyihalashtirish, tanlangan yangiliklarni sinab ko'rish, maktabda yangiliklarni kiritish bo'yicha qaror qabul qilishdan iborat. Yangiliklarni kiritish bosqichini amalga oshirish maktabda tajriba o'tkazish uchun sharoitlar yaratish, tajriba jarayonini tahlil qilib borish, yangilik kiritish va mazmunini tuzatib borishdan iborat bo'ladi. Yangilik kiritishni mustahkamlash bosqichi maktabning yangidan shakllantirilgan obrazini o'qituvchilar ongida mustahkamlash, o'qituvchining innovatsion harakatlarini mukammallashtirish bo'yicha psixokorreksion metodik ishlardan tashkil topadi. Shuningdek, maqolada refleksiv ta'lim va tarbiyaning asosiy tamoyillari, dialogik muloqot shakllari, refleksiv qobiliyat, refleksiya kompetensiyalariga doir ilmiy-nazariy ma'lumotlar qamrab olingan. Ushbu maqolada sinf sharoitlari va usullarida aks ettiruvchi so'rovni amalga oshirish zaruriyati ko'rib chiqiladi. Refleksiya-faoliyatning tarkibiy komponentidir. Refleksiya tufayli amalga oshirilayotgan faoliyat ichki rejada aks ettiriladi, bu subyektga kuzatish, tanqid qilish yoki o'zgartirish uchun material hisoblanadi. Refleksiya inson faoliyatini nafaqat ichki, balki tashqi ko'rinishida ham takomillashtirish imkonini beradi. Shuningdek, refleksiya insonga rivojlangan intellektning muhim tarkibiy qismi sifatida o'zining tashqi olam bilan predmetli-ijtimoiy munosabatlarini tahlil qilish, mushohada yuritish va qayta fikrlash qobiliyatini beradi. Shunday qilib, L.S. Vigotskiy, S.L. Rubinshteyn, A.N. Leontev va boshqa mualliflarning ishlarida refleksiya kognitiv, genetik, shaxsiyatli va kommunikativ jihatlarda o'rganilgan. Refleksiya tafakkur mexanizmlaridan biri sifatida ta'limiy faoliyatda quyidagi jarayonlarni ta'minlaydi: – oldindan belgilangan ta'limiy vazifalar va natijalarni anglab yetish; – bo'lajak faoliyat uchun kerak bo'ladigan vazifalarni ehtiyojlar bilan solishtirish; – o'quv faoliyatini motivatsiyalash, o'quv materiali elementlari orasidagi mantiqiy bog'lanishlar va mazmunan eslab qolish yordamida o'quv materialini tushunish va o'zlashtirish; – erishilgan natijalarni baholash va to'g'rilash, tuzatish; – muammolar natijalarini tahlil va umumlashtirish orqali vazifa va talablarni taqqoslash metodlari, sxemalari orqali hal etish; – o'quv faoliyatida qaytarma aloqa yordamida o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi nazorat qilish refleksiya natijasi bo'lib, ta'lim olayotganlarni rivojlantirish va o'zgartirish, o'quv faoliyati subyektini sifatida ularni faollashtirish hisoblanadi. Ingliz tilini ikkinchi yoki xorijiy til sifatida o'qitish va o'rganishni davomiy mulohaza yuritish orqali takomillashtirish va

reflektiv fikrlash o‘qitishni takomillashtirishning asosiy usullaridan biri ekanligini muhokama qilishdi va chet tilini o‘rganish, ingliz tilini ikkinchi til sifatida yoki ingliz tilini aks ettirish orqali chet tili mutaxassislari o‘z ta’limotlariga munosabat bildirishlari, tekshirishlari va baholashlari mumkin. Munosabat, e’tiqod va o‘qitish amaliyotini yaxshilash uchun zarur o‘zgarishlar bo‘yicha qarorlar qabul qilish. O‘qituvchilar butun dunyoda nazariya, nazariyadan muhimroqmi yoki yo‘qligi haqida turli xil dalillar mavjud amaliyot yoki aksincha. Ba’zi odamlar samarali o‘qitish imkoniyatiga ega bo‘lish uchun o‘qituvchilar bilan bahslashadilar boy bilimga ega bo‘lishi kerak, boshqalari esa nazariya yo‘q, deb da’vo qiladilar, yaxshi bajarilishini kafolatlash, amaliyot va tajriba bilimdan muhimroqdir qilish orqali sotib olish – ikkala dalil ham samarali. Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations Special Issue – 02 (2022) / ISSN 2181-1415 370 Ammo biz bilamizki, samarali va foydali ta’limning kaliti, albatta, tartibdir nazariya va amaliyot o‘rtasidadir. Nazariya nafaqat yaxshi natijaga erishish, balki bo‘lish uchun ham muhimdir talabalarning savollariga javob bera oladi. Misol uchun, til o‘qituvchilari til va u bilan bog‘liq hamma narsani bilishlari kerak. Bundan tashqari, o‘zlashtirish nazariyasi o‘quvchilarning xatti-harakatlarini tushuntira oladi va ularga o‘quv jarayonida yordam bera oladi. Shu bilan birga, nazariyotchilarga ega bo‘lishlari kerak o‘z tadqiqotlarini asoslash yoki qo‘llash uchun yetarli tajriba zarur. Bitta elementning yetishmasligi uni yaratadi, ikkinchisi ma’nosizlik asosida yuzaga keladi. Reflektiv fikrlash yangi turdagi yangilik kabi ko‘rinadi, lekin bu yangi emas. Bitta uning ildizlari bir qator ta’lim nazariyotchilari va amaliyotchilarining faoliyatiga borib taqaladi. Tahlil va natijalar (Analysis and results). Amaliyotchi o‘qitish amaliyotiga nisbatan kengroq asosga ega bo‘lgan munosabatlar to‘plamiga ega bo‘lishi kerak. O‘qituvchi sifatida o‘zini, tadqiqotchi sifatida jamiyatni va ayni paytda axloqiy maqsadlarni tushunish zarurdir. Rivojlantiruvchi ta’lim jarayonida ta’lim mazmuni psixikaning ijodiy rivojlanishiga ko‘maklashishi lozim. Ta’lim oluvchi o‘zi uchun muhim bo‘lgan bilimlarni o‘zi mustaqil qidirib o‘zlashtirsa, ta’limda muvaffaqiyatga erishadi. Bilimlarni izlab o‘zlashtirish jarayoni chegaralanmagan uzluksiz jarayondir. Bu, ayniqsa, hozir bilimlar tez-tez o‘zgarib borayotgan davrda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, o‘qituvchi va talaba o‘rtasida reflektiv tip vujudga keladi.

1-jadval

Refleksiv ta’lim texnologiyasining tavsifnomasi	
Maqsad	O‘z shaxsiy faoliyat refleksiyasi hisobiga anglangan pedagogik jarayonni shaxsning o‘zini o‘zi boshqarish mexanizmlariga yo‘naltirish

	Vazifalar	O‘z shaxsiy tajribasi orqali ta’lim va tarbiya jarayoni uchun sharoit yaratish. Ta’lim oluvchilar uchun refleksiv faoliyatni amalga oshirish va o‘zlashtirishga imkoniyat berish. Talabalarning ichki bilish motivatsiyalarini kuchaytirish O‘zini o‘zi rivojlantirish ahamiyatining talaba va tarbiyalanuvchilar tomonidan anglab yetilishi
	Tamoyillar	noan’anaviy, innovatsion fikrlash; – foniyl dunyo qonuniyatlariga bo‘ysunish; – muloqot tamoyili; Vositalar Tarbiyalanuvchi, talabaniq ichki “Men”i bilan pedagog muloqoti (dialog) Tarbiyalanuvchi, talabaniq o‘z ichki “Men”i bilan muloqoti (dialogi) Pedagogning o‘z ichki “Men”i bilan muloqoti O‘quv faoliyati sifatining monitoringi
	Natijalar	Qaytarma aloqani o‘rnatish “Hozir” va “shu yerda” tushunchalariga amal qilish Ma’lumotlarga qadriyatli munosabat Anglangan faoliyat uchun muhim bo‘lgan subyektivlik, shaxsiy xususiyatlarni rivojlantirish Sog‘lomlashtiruvchi muhitni yaratish

Ma’lumki, talaba shaxsida o‘quv faoliyatiga nisbatan ongli munosabatning qaror topishi ulardagi o‘zini o‘zi anglash tizimining xususiyati bilan uzviy bog‘liq. Auditoriya turlariga qarab, refleksiyaniq turli ko‘rinishlari ishlab chiqiladi. Dialogik tamoyil – refleksiya faoliyatini amalga oshirishda muloqotda bo‘lishi. Refleksiv ta’lim va tarbiya texnologiyasi muloqot asosida tashkil etiladi va dialogik munosabatning turli shakllarini taklif etadi: – pedagogning o‘z ichki “Men”i bilan dialogi. Bunda pedagog o‘z ichki dunyosiga quyidagi savollar bilan nazar soladi: Bu mashg‘ulotda men nimalarni his qildim? Mashg‘ulotdan maqsadim nima edi? Nima qildim? Nimaga erishdim? Nimalarni qila olmadim? Maqsadga yetish uchun nima qilishim zarur? Bu dialog mashg‘ulotdan keyin o‘tkaziladi; – pedagogning talaba, tarbiyalanuvchilar ichki “Men”i bilan dialogi. Bunda pedagog ularga quyidagicha savol bilan yuzlanadi: O‘zingizni mashg‘ulotda qanday his qildingiz? Qaysi ma’lumotni tushundingiz? Qaysi ma’lumotni tushunmadingiz? Mash-g‘ulotning qaysi jihatlari foydali bo‘ldi? –

tarbiyalanuvchi talabalarning o‘z ichki “Men”i bilan dialogi jarayonida quyidagi savollar beriladi: Men mashg‘ulotdan nimalarni oldim? Mashg‘ulotdan nimani kutgan edim? Mashg‘ulotda nima qildim? Mashg‘ulot orqali nimalarni o‘zlashtirdim? Nimani tushunmadim? Nima men uchun yangilik bo‘ldi? Refleksiv ta’limni amalga oshirishda mashg‘ulot sifatining monitoringi muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda pedagog metod va usullar orqali o‘z faoliyati natijalarini baholaydi. G.S. Pyankovaning ta’kidlashicha, refleksiv ta’lim fanlar yuzasidan bilim va ko‘nikmalarni baholabgina qolmay, birgalikdagi faoliyatning boshqa jabhalarini ham qamrab oladi; qaytarma aloqaning o‘rnatilishi deganda pedagogning doimo ogoh turishi nazarda tutiladi; bunda refleksiya natijasida olingan ma’lumotlarga munosabat bildirish tushuniladi; “hozir” va “shu yerda” degan qoidaga rioya qilinishi tushuniladi. Bunda pedagog talabalarning mashg‘ulot davomida o‘zlashtirgan bilimlarini nazorat qilib boradi, kimdir tushunmay qolsa, darhol tushuntirib beradi; ma’lumotlarga nisbatan qadriyatli yondashuv deganda ta’lim oluvchi, talabalarning o‘quv jarayoniga nisbatan ongli yondashuvi tushuniladi; sog‘lomlashtiruvchi muhitning ta’minlanishi talaba, tarbiyalanuvchilarda salbiy munosabatlarni hosil qilmaslikka intilish; faoliyatni amalga oshirish uchun shaxs zarur bo‘lgan sifatlardan tanqidiylik, konstruktorlik, iroda, ochiqlik, vijdoniylik va sofdillik kabilarni rivojlantirish. Refleksiv ta’lim texnologiyasini amalga oshirish vaqtinchalik axborot va kadrlar zaxiralarini talab qiladi. Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations) Refleksiv ta’lim texnologiyalarida ta’lim oluvchining o‘z shaxsiy va kasbiy rivojlanishini boshqara olishi birinchi o‘ringa chiqadi. Umuman olganda, har bir inson tabiatan refleksivlash qobiliyatiga egadir. Lekin bu unda refleksiv qobiliyatlar mavjud degan xulosani tasdiqlamaydi (ya’ni bu unda refleksiv qobiliyatlar mavjud degani ham emas). Refleksiv qobiliyatlar faoliyat jarayonida yuzaga chiqadi va rivojlanadi. Shuning uchun ham refleksiyaga harakatsiz o‘rgatib bo‘lmaydi. Pedagog talabaga refleksiyaning qanday qilib shakllanishini ko‘rsata olmaydi. Buning uchun talaba “pedagogdek” bo‘lishi kerak, ya’ni u o‘zini o‘zi nazorat qilishi va o‘zini o‘zi boshqara olishi kerak. Ta’lim jarayonida talabalarga bu funksiyalarni yetkazish refleksiv ta’limning asosidir. Yangilikka intiluvchi pedagoglar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, talabalarning refleksiv faoliyatini ta’lim jarayonining turli xil ko‘rinishlari va innovatsion texnologiya, interfaol metodlaryordamida shakllantirish mumkin. Jumladan, ma’ruza jarayonida o‘qituvchi Suqrot dialogi, guruhiy, bahs-munozara, kasbiy o‘yinlar kabi interfaol metodlardan foydalanishi mumkin. Refleksiv mashq va vazifalardan foydalanish orqali ta’lim oluvchilar an’anaviy tafakkurdan uzoqlashib, o‘quv fanlarini yaxshiroq o‘zlashtiradilar. Ta’lim beruvchining vazifasi talabalarning refleksiv faoliyatini faollashtirish, o‘z xulq-atvoriga chetdan nazar solishga o‘rgatish hamda talabalarning bilishga nisbatan motivatsiyalarini kuchaytirish, kasbiy va shaxsiy rivojlanish istiqbollarni ko‘ra olishga o‘rgatishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Anisimov O.S. Sub’ektnaya refleksiya v igromodelirovani i yee ponyatiynoe obespechenie. – M.: Ugreshskaya tipografiya, 2012. – S. 382.
2. Barkamol avlod-O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. – T.: Sharq, 1997.
3. Baturin S.O., Maktab ta’limidagi zamonaviy innovatsion texnologiyalar, – http://www.sch130.nsc.ru/people/staff/sovet/BaturinSO_170308.rtf. Davidov V.V. Teoriya razvivayushego obucheniya. - M.: “Intor”,1996. – S. 544
4. Farberman B.L, Musina R.G., F.A. Djumabaeva. Oliy o‘quv yurtlarida o‘qitishning zamonaviy usullari. – T.: 2002.
5. Farberman B.L. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar. – T.: Fan, 2000.
6. Golovina L.M. Talabalarning kognitiv faolligini oshirish. – M.: Prospekt, 2003. – B. 242.
7. Milliy istiqloq g‘oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar.-T.: O‘zbekiston, 2000 y.
8. Pyankova G.S. Razvitie professionalnoy refleksii: uchebnoe posobie. – Krasnoyar. gos. ped. un-t im. V.P.Astafeva. – Krasnoyarsk, 2014. – S. 276.
9. Stepanov S.YU. Refleksivnaya praktika tvorcheskogo razvitiya cheloveka i organizatsiy. – M.: “Nauka”, 2000. – S. 174.
10. Stepanov S.YU., Semyonov I.N. Psixologiya refleksii: problemi i issledovaniya. // Jurnal «Voprosi psixologii», 1985, – № 3. – S. 31–40.
11. Teyyar de Sharden P. Fenomen cheloveka. – M.: «Nauka», 1987. – S. 136.